

Reactie op 'Naar een vertrouwd klinkend paradigma en een voorbeeld van een model voor de psychiatrie'

Collega Dellemann geeft een nieuwe impuls aan het debat over modellen in de psychiatrie naar aanleiding van de laatste versie van de Profielschets Psychiater. Dat lijkt mij zeer welkom omdat er nogal wat aan te merken valt op deze officiële tekst van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie (2005). Ten opzichte van de Profielschets uit 1996 lijkt deze laatste versie een revisionistisch standpunt in te nemen ten aanzien van het biopsychosociale model ten voordele van een opgetuigd materialisme dat zich toelegt op intentionele hersenfuncties. Samen met Dellemann betreur ik deze regressieve beweging van de samenstellers van deze tekst. Het wordt mij echter niet helemaal duidelijk met welk alternatief voorstel Dellemann zelf komt. Wel lees ik, ook tussen de regels door, dat de focus op de functionele hersenen het gevaar in zich draagt van een inkadering en beperking. Dit weliswaar opgerekte biologische focus kan sommige, maar zeker niet alle psychiaters helpen bij hun dagelijkse praktijk, maar kan nooit verheven worden tot model voor de hele beroepsgroep of dienen als algemeen model. Vanuit een overkoepelend model kan men afdalen in een van zijn facetten, maar een facet verheffen tot model is een epistemologische fout.

Volgens Dellemann is het biopsychosociale model van Engel zo gek nog niet omdat het alle fundamentele facetten van de psychiatrie in zich draagt. Dat is waar maar dit model is te algemeen en te massaal om nog specifiek te kunnen zijn. Het is als drie vage zonnevlekken die voor de bijziende waarnemer al gauw vervloeien tot één niet minder vage vlek. Om het biopsychosociale model weer wat meer leven in te blazen, zal men het scherper dienen te beschrijven in zijn samenstellende elementen en hun onderlinge verhoudingen. Een naamsverandering van model naar paradigma zal onvoldoende zijn om dit idee te redden.

Laat ik een summierere poging doen zowel de elementen als hun interacties wat nader aan te duiden. Elders heb ik deze poging in extenso beschreven (De Kroon in druk). Ik volg daartoe een psychogenetische lijn. Het individu wordt geboren en verhoudt zich tot de hem omringende wereld, de Ander. Hiermee zijn al twee elementen aangeduid; het biologische wezen dat terecht komt in een al bestaande wereld met structuren en wetten die wordt aangeduid met de Ander. De interactie tussen het individu en de Ander kent zeker twee niveaus: dat van de fysische beïnvloeding in twee richtingen wat zich onder meer manifesteert in genexpressie en plasticiteit van de hersenen. Het tweede niveau is van dialectische aard waarbij de interactie tussen beide elementen leidt tot een kwalitatieve sprong naar een derde element wat wij de psyche noemen. Een nieuwe interactie tussen psyche en lichaam is ontstaan met dezelfde implicaties als die tussen individu en Ander; twee niveaus van interactie. Inmiddels is er sprake van een triadisme in plaats van een dualisme. Geen van de drie elementen zijn tot elkaar te herleiden. Bovendien kunnen deze drie entiteiten niet los van elkaar bestaan, en zij kunnen in hun onderlinge verwevenheid aanleiding zijn tot dialectische sprongen, die nog lang niet in kaart zijn gebracht.

Als praktiserend psychiater is het goed in gepaste omstandigheden te kiezen voor de focus van één der elementen, maar men moet zich dan realiseren dat men een reductionistische kunstgreep toepast, die nooit aanleiding mag zijn tot het verheffen tot een leidend model.

Wanneer ik voorbijga aan de politieke implicaties is de Profielschets Psychiater een in wetenschappelijk opzicht gemankeerde leidraad omdat deze de nadruk legt op hooguit twee elementen van de psychische realiteit en op één niveau van interactie. De psychiatrische werkelijkheid kent drie elementen en twee niveaus van interactie en is daarmee veel rijker en gecompliceerder dan de Profielschets ons voorspiegelt.

Er valt niet genoeg te praten en te schrijven over een onopgelost probleem in de psychiatrie.

Het essay van Delleman is hiertoe een goede uitnodiging.

LITERATUUR

Delleman, O.R.J. (2006). Naar een vertrouwd klinkend paradigma en een voorbeeld van een model voor de psychiatrie. Een conceptuele toevoeging aan de profielschets psychiater. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 48, 525-531.

Kroon, J.A.M. de (in druk). *Over de psyche. Topologie van een leegte*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie (1996). *Profielchets Psychiater*. Utrecht: Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie.

Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie (2005). *Profielchets Psychiater*. Utrecht: Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie.

J.A.M. DE KROON, psychiater-psychoanalyticus in vrije vestiging te Eindhoven

ANTWOORD aan De Kroon

Ik dank collega De Kroon voor zijn reactie. Hij vat mijn artikel op als een impuls om het debat aan te gaan over modellen in de psychiatrie en zo is het wat mij betreft ook bedoeld. Het standpunt dat in de nieuwe profielschets wordt ingenomen ten opzichte van het leidende model uit de vorige profielschets, het biopsychosociale, betitelt hij vervolgens als 'revisionistisch' en hij verwijt de samenstellers van de deze profielschets dat ze 'een regressieve beweging maken richting opgetuigd materialisme'. Deze terminologie is voor zijn rekening. Wat hij er precies mee bedoeld is mij niet duidelijk en licht hij verder niet toe.

Tevens is het De Kroon niet helder wat mijn alternatieve voorstel is. Ik formuleerde als standpunt dat het biopsychosociale model zonder zorgvuldige argumentatie in de nieuwe profielschets wordt afgeserveerd als leidend model om ons mee te profileren, terwijl ons als alternatief een specifiek focus wordt aangeboden. Het gaat dan om de gerichtheid op de ontwikkeling van hersenfuncties die de intentionele, dat wil zeggen betekenisverlenende, relatie tussen het individu en diens

omgeving regelen. Het zich profileren op de ontwikkeling van bepaalde hersenfuncties draagt in de eerste plaats het risico van een biologisch reductionisme in zich en biedt in de tweede plaats weinig houvast aan de praktiserende psychiater. Worden we geacht om bij onze diagnostiek, of bij het meten van het effect van onze interventies, dit soort hersenfuncties te gaan bepalen? Na weging blijkt de kritiek op het biopsychosociale als model substantieel. Er is wat mij betreft echter geen man overboord, omdat het in de praktijk niet als model, maar als een breed gedragen gezichtspunt wordt gebruikt, dat naar mijn opvatting beter betiteld kan worden als biopsychosociaal paradigma. Op deze manier gedefinieerd, kan het ons nog steeds goede diensten bewijzen, ter voorkoming van onnodige vernauwing van het blikveld van de psychiater, in tijden dat er op grond van allerlei overwegingen gekozen wordt voor een nieuwe afbakening van het speelveld van de psychiater. Ten slotte gaf ik een voorbeeld van een model vanuit de neurowetenschappen dat zou kunnen passen binnen dit biopsychosociale paradigma. Een dergelijk model kan helpen als leidraad bij wetenschappelijk onderzoek en kan tevens helpen om de interactie met de omgeving op een basaal niveau in beeld te brengen.

Ons profileren met een focus, aangevuld met een paradigma en een voorbeeld van een werkmodel, lijkt mij veruit te verkiezen boven een profilering zonder die laatste twee.

De Kroon ziet het biopsychosociale model als ongeschikt bij deze profilering, het biologische, psychologische en sociale zijn in zijn ogen 'drie vage zonnevlekken die voor de bijziende waarnemer al gauw vervloeien tot één, niet minder vage vlek'. Ook deze uitspraak licht hij niet toe. Om het biopsychosociale model meer leven in te blazen, dient men het volgens De Kroon te beschrijven in de samenstellende elementen en hun interacties. Dat lijkt me zinnig, maar datzelfde kan ik niet zeggen van de uitwerking die daarna volgt. In een specifiek jargon, naar ik aanneem vooral te volgen door insiders van een bepaalde stroming in de psychoanalytische theorie, roept De Kroon vervolgens

bij mij meer verwarring op dan verduidelijking. Dat hij dit gedachtegoed elders in extenso heeft beschreven lijkt me dan ook geen overbodige luxe.

LITERATUUR

Delleman, O.R.J. (2006). Naar een vertrouwd klinkend paradigma en een voorbeeld van een model voor de psychiatrie. Een conceptuele toevoeging aan de profielschets psychiater. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 48, 525-531.

O.R.J. DELLEMANN

Publicatieprijs artsen in opleiding tot psychiater 2005/2006

Om de publicatiedrift van onze artsen in opleiding te stimuleren worden sinds een aantal jaren drie prijzen beschikbaar gesteld voor de beste artikelen die in het afgelopen jaar door artsen in opleiding tot psychiater geschreven zijn. Een deskundige jury beoordeelt de gepubliceerde artikelen. De vijf juryleden van dit jaar waren: dr. J.A. Bruijn en dr. R. Ferdinand (Commissie wetenschappelijke activiteiten van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie), dr. M. Hebbrecht (bestuur van de Stichting Tijdschrift voor Psychiatrie), en prof.dr. B. van Houdenhove en de auteur van dit rapport (prof.dr. A.J.L.M. van Balkom) (redactie van het Tijdschrift voor Psychiatrie). Laatstgenoemde was tevens voorzitter van de jury.

Het afgelopen jaar kwamen 19 artikelen voor de prijzen in aanmerking. Het betrof 11 gevalsbeschrijvingen, 3 overzichtsartikelen, 4 korte bijdragen en 1 oorspronkelijk artikel. De juryleden beoordeelden de artikelen op een 5 puntsschaal (0 = niet van toepassing, tot en met 4 = uitstekend) in de volgende rubrieken: (1) theorie; (2) originaliteit; (3) onderzoeksmethode; (4) wetenschappelijk belang; (5) belang voor de klinische praktijk; (6) maatschappelijk belang; (7) taalgebruik; en (8) structuur. De punten die voor ieder van deze rubrieken werden gegeven werden daarna opgeteld.

De totaalscore van ieder van de artikelen leidde tot een rangschikking per jurylid. Vervolgens werden van ieder artikel de rangordes bij de 5 juryleden bij elkaar opgeteld. Op de WetensAP-dag, 7 november jongstleden te Utrecht, zijn voor de drie beste artikelen prijzen uitgereikt. Alle drie de overzichtsartikelen bleken in de prijzen te zijn gevallen. De prijswinnaars werden uitgenodigd een korte presentatie van hun winnende artikel te geven.

De eerste prijs 2006 van € 1.250 is toegekend aan E.W.P.M. Daenen, A.C. van Reekum, P.M.F.J.J. Knapen en R. Verheul (2005), die een overzichtsartikel schreven over de effectiviteit van langerdurende ambulante psychotherapie. Dit winnende artikel was van zeer hoog niveau en viel op door een heldere structuur. De jury vindt dat de keuze van het onderwerp een moedig initiatief genoemd kan worden in een tijd van negatieve vooringenomenheid ten aanzien van langerdurende behandelingen. De onderwerpskeuze is origineel: het betreft namelijk een onderwerp dat ook politiek interessant genoemd kan worden. Het is geschreven als reactie op de recent in Nederland aangenomen wet waarin de duur van psychotherapie gelimiteerd is. In het manuscript werd de vraagstelling (moet langerdurende psychotherapie toch een plaats in het behandelarsenaal krijgen op basis van bewezen effectiviteit?) op een adequate wetenschappelijke wijze beantwoord. Het artikel blijkt niet alleen van wetenschappelijke waarde, maar is tevens klinisch relevant en maatschappelijk van grote betekenis.

De tweede prijs ter waarde van € 750 gaat naar C. Debruyne (2006) voor het overzichtsartikel over de neurobiologische achtergronden en toepassing van melatonine bij kinderen. De derde prijs van € 250 is gewonnen door M.R. Weeda, B.D. Peeters, L. de Haan en D.H. Linszen (2006) die een overzichtsartikel schreven getiteld: 'Blijvende neuropsychologische stoornissen en structurele en functionele hersenafwijkingen na langdurig cannabisgebruik.'

De redactie feliciteert alle eerste auteurs met hun behaalde resultaat, en ook alle medeauteurs, supervisors en natuurlijk de afdelingen waar de

prijswinnaars in opleiding zijn. De redactie hoopt dat de uitgelopen prijzen voor veel artsen in opleiding een aanmoediging zijn een artikel bij het Tijdschrift voor Psychiatrie in te dienen.

LITERATUUR

- Daenen, E.W.P.M., van Reekum, A.C., Knapen, P.M.F.J.J., e.a. (2005). Langerdurende ambulante psychotherapie is effectief. Een kritisch literatuuroverzicht per stoornis. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 47, 603-612.
- Debruyne, C. (2006). Melatonine. Neurobiologische achtergronden en neuropsychiatrische toepassing bij kinderen. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 48, 107-117.
- Weeda, M.R., Peeters, B.D., de Haan, L., & Linszen, D.H. (2006). Blijvende neuropsychologische stoornissen en structurele en functionele hersenafwijkingen na langdurig cannabisgebruik. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 48, 185-193.

A. J. L. M. VAN BALKOM, voorzitter jury Publicatieprijs artsen in opleiding 2005/2006